

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı : 2011/34
Karar Sayısı : 2012/48
Karar Günü : 30.3.2012
R.G. Tarih-Sayı : 06.10.2012-28433

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN: Tarsus 2. Asliye Hukuk Mahkemesi

İTİRAZIN KONUSU: 25.4.2006 günlü, 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu'nun 36. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (b) bendinin '*Aynı konuya ilişkin olarak nüfus kaydının düzeltilmesi davası ancak bir kere açılabilir.*' biçimindeki birinci cümlesinin, Anayasa'nın 17., 36. ve 41. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemidir.

I- OLAY

Davacı tarafından açılan soyadının düzeltilmesi davasında, itiraz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına varan Mahkeme, iptali için başvurmuştur.

III- YASA METİNLERİ

A-İtiraz Konusu Yasa Kuralı

25.4.2006 günlü, 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu'nun itiraz konusu kuralı da içeren 36. maddesi şöyledir:

'(1) Mahkeme kararı ile yapılan kayıt düzeltmelerinde aşağıdaki usullere uyulur:

a) Nüfus kayıtlarına ilişkin düzeltme davaları, düzeltmeyi isteyen şahıslar ile ilgili resmi dairenin göstereceği lüzum üzerine Cumhuriyet savcıları tarafından yerleşim yeri adresinin bulunduğu yerdeki görevli asliye hukuk mahkemesinde açılır. Kayıt düzeltme davaları nüfus müdürü veya görevlendireceği nüfus memuru huzuru ile görülür ve karara bağlanır.

b) Aynı konuya ilişkin olarak nüfus kaydının düzeltilmesi davası ancak bir kere açılabilir. Ad değişikliği halinde, nüfus müdürlüğü bu kişinin çocuklarının baba veya ana adına ilişkin kayıt, soyadı değişikliğinde ise eş ve ergin olmayan çocukların soyadını da düzeltir.

c) Tespit davaları, kaydın iptali veya düzeltilmesi için açılacak davalara karine teşkil eder.

(2) Kişilerin başkasına ait kayıt kullandıklarına ilişkin başvurular Bakanlıkça incelenip sonuçlandırılır.'

B- Dayanılan Anayasa Kuralları

Başvuru kararında, Anayasa'nın 17., 36. ve 41. maddelerine dayanılmıştır.

IV- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi uyarınca Osman Alifeyyaz PAKSÜT, Serruh KALELİ, Fulya KANTARCIOĞLU, Ahmet AKYALÇIN, Mehmet ERTEN, Fettah OTO, Serdar ÖZGÜLDÜR, Zehra Ayla PERKTAŞ, Recep KÖMÜRCÜ, Alparslan ALTAN, Burhan ÜSTÜN, Engin YILDIRIM, Nuri NECİPOĞLU, Hicabi DURSUN, Celal Mümtaz AKINCI ve Erdal TERCAN'ın katılımlarıyla 14.4.2011 günü yapılan ilk inceleme toplantısında dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

V- ESASIN İNCELENMESİ

Başvuru kararı ve ekleri, işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu Yasa kuralı, dayanılan Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Başvuru kararında; babanın açtığı aile soyadı değişikliğini içeren dava ile ergin olmayan çocuğun da soyadı değişmiş bulunduğundan o çocuğun ergin olduktan sonra aynı konuda dava açamayacağına dair itiraz konusu kuralın; herkesin yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahip olduğu, herkesin meşru vasıta ve yollardan faydalanmak üzere yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahip bulunduğu ve Türk toplumunun temelini aile olduğuna ilişkin ilkeleri ihlâl etmesi nedeniyle Anayasa'nın 17., 36. ve 41. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

5490 sayılı Kanun'un 36. maddesinde, nüfus davaları ile ilgili esas ve usuller öngörülmektedir. Kanun'un 36. maddesinin itiraz konusu hükmü içeren (b) bendinde aynı konuya ilişkin olarak nüfus kaydının düzeltilmesi davasının ancak bir kere açılabilceği belirtilmiştir.

Nüfus kaydının düzeltilmesinin kapsamında ad, soyadı, cinsiyet, doğum kaydı değişikliği gibi nüfus kayıtlarının düzeltilmesi davaları bulunmaktadır. Genel olarak nüfus davalarında, en önemli dava açma koşulu davacının dava açmakta hukuki yararının bulunmasıdır. Türk Medeni Kanunu'nun 27. maddesine göre, açılacak davalarda haklı sebepler göz önünde tutulacaktır. Nüfus kaydının düzeltilmesi davasında da haklı nedenin varlığı halinde 5490 sayılı Kanun'un anılan hükmü uyarınca ilgili kayıt ancak bir kez düzeltilebilecektir.

Anayasa'nın '*Kişinin dokunulmazlığı, maddî ve manevî varlığı*' başlıklı 17. maddesinde, '*Herkes, yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir*' denilmektedir. Buna göre kişinin yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma hakkı birbirleriyle sıkı bağlantıları olan, devredilemez, vazgeçilemez temel haklardandır. Bu haklara karşı her türlü engelin ortadan kaldırılması da Devlete görev olarak verilmiştir.

Anayasa'nın '*Hak arama hürriyeti*' başlıklı 36. maddesinde, herkesin meşru araç ve yollardan yararlanarak yargı mercileri önünde davacı ya da davalı olarak sav, savunma ve adil yargılanma hakkı bulunduğu belirtilmektedir. Maddeyle güvence altına alınan dava yoluyla hak arama özgürlüğü, kendisi bir temel hak niteliği taşımasının ötesinde, diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmasını ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden birisidir.

Ad, soyadı, cinsiyet, doğum kaydı gibi kişilere ait kimlik bilgileri ve aile bağlarıyla ilgili bilgilervazgeçilmez, devredilmez, feragat edilmez, kişiye sıkı surette bağlı kişilik hakları

kapsamındadır. Kişilere ait kimlik bilgileri ve aile bağlarıyla ilgili bilgileri içeren kayıtların kişilik haklarından olması, onlara hiçbir müdahalede bulunulamayacağı anlamına gelmez. 5490 sayılı Kanun'un genel gerekçesinde açıklandığı gibi, Türkiye Cumhuriyetinin en belirgin temel niteliği olan sosyal hukuk devletinin genel çerçevesi içerisinde Türk toplum yaşamı hukuk kuralları ile düzenlenmiştir ve bu düzenlemenin konusunu oluşturan kişilere ait çeşitli bilgiler de hukuk kurallarına uymanın bir gereği olarak kamu yönetimlerince kayıt altına alınmıştır. Bu nedenle, yasa koyucunun kamu yararı ve kamu düzenini sağlamak amacıyla kişilere ait kimlik bilgileri ve aile bağlarıyla ilgili bilgiler konusunda anayasal hakları ihlâl etmemek koşuluyla düzenleme yapma yetkisi bulunduğu açıktır.

Bireyin yaşamıyla özdeşleşen ve kişiliğinin ayrılmaz bir parçası olan kimliği ve aile bağlarıyla ilgili bilgileri içeren nüfus kayıtlarında haklı nedenlerin varlığı halinde değişiklik ve düzeltme yapılmasını isteme hakkı, maddi ve manevi varlığını koruma, geliştirme hakkı kapsamında olup, bunun dava yoluyla bir defadan fazla talep edilememesini öngören kural Anayasa'nın 17. maddesi ile bağdaşmamaktadır.

Öte yandan, itiraz konusu kuralla kişilerin ad, soyadı, cinsiyet ve doğum kaydı gibi bilgilerinde herhangi bir nedenle meydana gelen değişikliklerin resmi kimlik kayıtlarında yer almasını sağlamak amacıyla dava açmaları hak arama özgürlüğünün doğal bir sonucudur. Ancak dava hakkının bir kere ile sınırlandırılarak maddi gerçeğin resmi kayıtlara geçmesinin engellenmesi hak arama özgürlüğüne müdahale niteliğindedir.

Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 17. ve 36. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Kuralın Anayasa'nın 41. maddesi ile bir ilgisi görülmemiştir.

Haşim KILIÇ, Mehmet ERTEN, Serdar ÖZGÜLDÜR, Nuri NECİPOĞLU ve Hicabi DURSUN bu görüşe katılmamıştır.

VI- SONUÇ

25.4.2006 günlü, 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu'nun 36. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (b) bendinin 'Aynı konuya ilişkin olarak nüfus kaydının düzeltilmesi davası ancak bir kere açılabilir.' biçimindeki birinci cümlesinin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE, Haşim KILIÇ, Mehmet ERTEN, Serdar ÖZGÜLDÜR, Nuri NECİPOĞLU ile Hicabi DURSUN'un karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA, 30.3.2012 gününde karar verildi.

Başkan

Başkanvekili

Başkanvekili

Haşim KILIÇ

Serruh KALELİ

Alparslan ALTAN

Üye

Üye

Üye

Fulya KANTARCIOĞLU

Mehmet ERTEN

Serdar ÖZGÜLDÜR

Üye	Üye	Üye
Osman Alifeyyaz PAKSÜT	Recep KÖMÜRCÜ	Burhan ÜSTÜN
Üye	Üye	Üye
Engin YILDIRIM	Nuri NECİPOĞLU	Hicabi DURSUN
Üye	Üye	
Celal Mümtaz AKINCI	Erdal TERCAN	

KARŞIOY GEREKÇESİ

2525 sayılı Soyadı Kanunu'nun 1. maddesinde, her Türk'ün öz adından başka soy adını da taşımaya mecbur olduğu hüküm altına alınmış olup; soyadının, öz addan sonra taşınması zorunlu olan, soyları ayırt edici özelliği itibariyle de nesilden nesile geçen, kişinin kimliğinin belirlenmesinde çok önemli rol oynayan, vazgeçilemez, devredilemez ve kişiye sıkı surette bağlı bir kişilik hakkı olduğu açıktır. Soyadı ile ilgili düzenlemelerin kişilik haklarını ilgilendirmesinin yanı sıra, kamu yararı ve kamu düzeni ile olan yakın ilgisi nedeniyle, yasa koyucunun soyadı ile ilgili düzenlemeler konusunda takdir yetkisinin bulunduğu ve bu konuda bir takım hukuki sınırlandırmalar yapabileceği tabiidir ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi de konuya ilişkin içtihatlarında, sözleşmecî ülkelerin bu konuda geniş bir takdir alanlarının bulunduğuna işaret etmektedir. Dolayısıyla, yasa koyucu diğer nüfus kayıt bilgileri gibi soyadı ile ilgili kayıtlar konusunda da aile düzeninin korunması, nüfus kayıtlarında karışıklıkların önlenmesi ve istikrarın sağlanması vb. kamu düzenini ilgilendiren nedenlerle bazı kayıtlamalara gidebilecektir. İtiraz istemine konu 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu'nun 36. maddesinin (1) no'lu fıkrasının (b) bendindeki 'Aynı konuya ilişkin olarak nüfus kaydının düzeltilmesi davası ancak bir kere açılabilir.' biçimindeki kuralın da bu çerçevede değerlendirilmesi ve kamu yararı ve kamu düzeni gerekleri uyarınca soyadının değiştirilmesi davaları yönünden yapılan bu müdahalenin Anayasa'nın 17. ve 41. maddelerine aykırı bir yönünün bulunmadığı sonucuna varılması gereklidir.

Öte yandan, Medeni Kanun'un 'Adın değiştirilmesi' başlıklı 27. maddesinde 'Adın değiştirilmesi, ancak **haklı sebeplere dayanılarak** hâkimden istenebilir.' denildiğinden ve anılan maddede bu konuda açılacak davalar bakımından bir sınırlama öngörülmediğinden; kanun metni itiraz konusu kuralla birlikte değerlendirileceğinde, davacı sıfatıyla isim ve soyadı değiştirme davasında '**aynı davacının**' birden fazla bu davaları açamayacağının hukuken kabulü gerekli bulunmaktadır. Kanun metninden, çocuğun reşit olduktan sonra dahi, evvelce veli ya da vasisinin açmış olduğu ve onu da bağlayan 'ad veya soyadı değişikliği' davasını bir daha

açamayacağı sonucu çıkarılmamalıdır. Çocuk, reşit olduktan sonra bir defaya mahsus olmak üzere soyadını değiştirmek için dava açabilmelidir.

İtiraz istemine konu kuralın, salt davayı açan kişi yönünden bağlayıcı mahiyet arzettiği, davanın somutunda olduğu gibi ana babanın açtığı ve doğrudan reşit olmayan çocuğu da etkileyen soyadı davasının çocuk reşit olduktan sonra dahi bir daha açılmayacağı şeklinde yorumlanması mümkün olmadığından; kuralın aksine bir yorumla Anayasa'ya aykırı düştüğü şeklindeki sonuca katılmıyoruz.

Açıklanan nedenlerle ve izaha çalışılan yorumun doğal sonucu olarak, kuralın Anayasa'nın 17., 36. ve 41. maddelerine aykırı bir yönünün bulunmadığı sonucuna ulaştığımızdan; iptale ilişkin çoğunluk kararına katılmıyoruz.

Başkan

Üye

Haşim KILIÇ

Serdar ÖZGÜLDÜR

Üye

Üye

Nuri NECİPOĞLU

Hicabi DURSUN

KARŞIOY GEREKÇESİ

Nüfus Hizmetleri Kanunu'nun 36. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (b) bendinin iptali istenilen birinci cümlesinde '*Aynı konuya ilişkin olarak nüfus kaydının düzeltilmesi davası ancak bir kere açılabilir*' denilmektedir. Buna göre, dava yoluyla düzeltilen (değiştirilen) nüfus kaydının tekrar dava konusu edilerek ikinci kez düzeltilmesi (değiştirilmesi) yasaklanmıştır.

Başvuru kararı, baba tarafında önceki yıllarda dava yolu ile değiştirilen soyadının ergin hale gelen çocuğu tarafından dava yoluyla tekrar değiştirilmek istenmesine dayanmaktadır.

İptali istenilen kuralda yer alan, aynı konuya ilişkin olarak nüfus kaydının düzeltilmesi davasının ancak bir kere açılabilceği biçimindeki hükmün, aynı konuya ilişkin nüfus kaydının dava yoluyla düzeltilmesinin, aynı şahıs tarafından ancak bir kere dava konusu edebileceği şeklinde anlaşılması gerekir. Aksinin kabulü başkası tarafından dava yoluyla düzeltilen nüfus kaydının kendisine sıkı sıkıya bağlı bir hak olmasına, dava açmakta yararı bulunmasına ve düzeltme davasının açılmasında hiçbir katkısı bulunmamasına rağmen dava konusu edememesi, kişinin, Anayasada güvence altına alınan dava açma hakkını ortadan kaldırmak anlamını taşır ki bunu yasa koyucunun öngördüğünü kabul etmek olanaksızdır. Kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar arasında sayılan nüfus kayıtlarının, bu nitelikleri gereği üzerinde tasarruf

etme yetkisinin ilgisine (hak sahibine) ait olması, genel hukuk ilkesinin bir gereği olup, bu ilke göz ardı edilmemelidir. .

Öte yandan, soyadına ilişkin nüfus kaydının baba tarafından açılan bir dava ile düzeltilmesinin, velayet ve evlilik bağı bulunanlar bakımından da uygulanması açılmış bir davanın sonucu olarak değil, yasal düzenlemeden kaynaklanan idari bir işlem olarak algılanması ve aynı konuda bir kere dava açılabilmesine ilişkin kuralın buna göre de yorumlanması gerekir.

Somut olaydaki davada yukarıda yapılan saptamalar gözetilmeden, 'aynı konuya ilişkin olarak' sözcüklerine dar anlam yüklenerek, davacının bu hakkının bulunmadığını ve kuralın hak arama hürriyetine aykırı olduğunu ileri sürmek, doğru bir değerlendirme olarak kabul edilemez.

Açıklanan nedenle baba tarafından dava yolu ile düzeltilen soyadının, ergin olan çocuğu tarafından düzeltilmesi için açılan davanın görülmesine kural engel değildir.

Hak ihlaline neden olmayan kurala yönelik iptal başvurusunun reddi gerektiğinden, çoğunluğun Anayasa'da öngörülen kurallar çerçevesinde denetim yapmasına ilişkin görüşüne katılmadım.

Üye

Mehmet ERTEN